

או המשה טפסים וגזל ממנו. את שארית היום להצפינו ולשררנו. וכה בערך זה היה הנוסח של המברק:

„פופסקי אל המוצנחת. מאשר טך הכל מצבת כוח האדם שנים עשר ספטמבר כל הדרגות 3504, חזור: שלש, חמש, אפט, ארבע, כולל קצינים 441. מקומות חנית היחידות דלת כדלקמן: ג'ינוסה קצינים 61 בדא 500; מטרה קצינים 72 בדא 570; אלטמורה קצינים 83 בדא 628; טנטר 100 קצינים 58 בדא 469; ג'יביה קצינים 92 בדא 765; גרבינה קצינים 75 בדא 140. מערך הקרב כדלקמן דיב' מוצנחת ראשונה, חטיבה 19, פלוגה 3, מפקדה ליטננט זיס, ר"ת ו. ג'ינוסה. פלוגה ב (פחות מחלקה אחת) מפקדה קפיטן שורף, ר"ת טוטושש ג'ינוסה... וכו'. וכו'.

אותו מיום שולף ניהל את מצבת-כוח-האדם שלו בדקינות.

ברשמי זאת חשבתי שתפקידי הראשון הושלם, והפ' ניתי את תשומת לבי להקירות בכיוון יותר עמוק.

הגיפ שלנו בענין — וקמרון, המתון בדרך כלל, שאחזה בו רוח ליצנות סקוטית, לחץ את ידו. נתן לו במתנה חפיסת סיגריות „V“, ואמר: „לילה טוב, גרמני טוב, ואנו זוננו. שעתים אחרי זה, מתוך קמט שבין הגבעות, שידר ביוטימן במכשיר-הקשר שלו:

„פופסקי אל המוצנחת: טך הכל מצבת כוח האדם של יחידות האויב בסביבות טרנטו בשנים עשר לספטמבר כל הדרגות 3504. חזור: שלוש, חמש, אפט, ארבע. טוף. בשעה 0900 קלטנו שידור זה אלינו:

„המוצנחת אל פופסקי. נא אשר טך הכל מצבת כוח האדם של יחידות האויב בסביבות טרנטו לא יותר מאשר 3504.“

ידעתי שהמודיעין שלנו נתנו מספר הרבה יותר גדול. כל הענין גירה אותי במקצת, והתחשק לי להראות להם את יכולתי; לאחר שבינתיים בררתי את הניירות שגנבתי מאותו ביש ג'אד שולף, ניסחתי מברק ארוך שתפש ארבעה

חבלנות וריגול כגורמים בתמרוני גייסות

(לפי סקירה בעתונות-הצבא השביעית על תמרונים אמריקאיים)

תקינה כזאת מכונן הנאמר להלן. כדבריו של סוקר שביצירי, החלטת המפקדות לשלב את עבודת „השירות החשאי“ ואת גורמי החבלה והתנפלויות-ההפתע בתמרוני שנת 1949, נבעה מהרצון לקרב את הפיקוד והגייסות כאחד אל הכרת פעולתו של אותו שירות המיוחד במינו, וללמוד לימוד-של-מעשה את שיתוף הפעולה והתלנות ההדדית בכל שלושת השטחים המקצועיים העיקריים של השירות החשאי (השגת ידיעות, הבטחה בפני ריגול, תבלנות וגרימת-התפרקות בקרב האויב), הן לפגיעה באויב, והן לשמירה על כוחותיך אתה.

לא רק בציבוריות האזרחית כי אם גם בחוגים צבאיים רחבים למדי קיימים עדין מושגים בלתי הולמים בהחלט, ומיושנים, הן בענין הפעלתו והן לגבי אפשרויותיו של שירות-החשאי חדיש. כאשר אנו למדים שבאותם תמרוני-הגייסות הגדולים של צבאות המערב בגרמניה הוצגו, נוסח-תמרון, רא-שית הפעלתם של סוכנים-צנחנים בעלי מכשירי אלחוט מיוחדים ואיתורם וסיכולם של משדרי האל-חוט ה„אויבים“ בתוך איזור-העורף של צבאך-אתה באמצעות רשת מיוחדת לכך של תחנות איתור אל-חוטיות; ושנית, התקפות חבלניות על עצמים רב-ערך מכהנה צבאית, ומבצעים „אורח-קומנדו“ —

מלחמת העולם השנייה הביאה לידי תמורה לא קטנה בהערכת מקומו, במסגרתה של „מלחמה גדולה“, של אותו צירוף פעולות מסוגים שונים המכונה כרגיל „מלחמה זעירה“. באם בעבר נטו לראות את השנים כחזיונות נפרדים ומקבילים, הרי במנין-השנים האחרון גברה הראיה המשלבת אותם. ומראיה חדשה זו, פרי הנסיונות מתקופת תנועת-המרי של המערב והמלחמה הסרטיזנית שבמזרח — רק צעד אחד אל שילובם של גורמי ההסתננויות, התנפלות-הפתע והריגול האופייניים ל„מלחמה זעיר“ רה" גם לתוך מסגרת התמרונים והתדר-גילים לגופי-צבא גדולים. ואמנם, כזאת נעשה בתמרונים הגדולים אשר נערכו ע"י צבא-הכיבוש של מעצמות המערב אשר בגרמניה, בשלהי 1949. הן הצד „הכחול“ והן הצד „האדום“ שבתמרונים אלה ארגנו, הציגו והביאו בחשבון בפעולתם, את שירות הידיעות והריגול, את פעולות החבלה ואת מבצעי-„הקומנדו“ הזעירים אך הנועזים. וזאת לזכור כי גורמים אלה תורגלו והופעלו נוסף על השמירה של שטחי התמרון, והבטחת המטות והגייסות של שני „הצדדים“ בפני סוכנים מציאור-תיים של „הצד השלישי המעונין“ ומסתכלים בלתי רצויים בכלל, אשר מאז ומתמיד היו נהוגות בשעת תמרונים גדולים ובעלי ערך רציני. לא לשמירה

הרי שמסתמנים מתוך אלה הקיים לדמותו החדשה של נושא ישן נושן: דהיינו, טכניזציה, והרר חבה מרחיקה לכת, של כלל המושגים והאמציים של פעולת שירות המודיעין והגייסות מיוחדים". כן, לעתים קרובות צמודים לכל אלה גם הערמה תכניתית על האויב והטעיתו לגבי כוונותיו אתה. וכן המאמץ המתמיד להחלשת תקפו הגפשי וגרימת התפרקות בתוכו.

שילובו של השירות החשאי בתמרונים הצבאות במערב גרמניה הצטמצם בדרך הטבע בהצגת פער לותיו של זה במסגרת מציאותם הצבאית הישירה של גופי הגייסות הגדולים שחנו באיזור זה וערכו תמרונים בו. אין זה ידוע האם ב"משחק הכוחות" שבתמרון באה לידי ציון גם פעולתם, הנרחבת פי כמה ובעלת תוצאות מפריעות ובלתי צפויות, של מרכזי השירות החשאי הצמודים להנהגות העליונות של צבאות ומדינות.

ידיעות ומודיעים

לעומת הסיוור הטקטי והאופרטיבי על פני האדמה, באויר ובאמצעי־אלחוט (האזנה ושירות־האיתור) — דהיינו קביעתן באמצעים חזותיים (אופטיים) ובאמציים־שמע (אקוסטיים), של תמורות ותנועות המתרחשות בפועל אצל האויב, — הרי באשר לפעולת הסיוור של השירות החשאי חייבת המטרה הראשית להיות: לגלות את צעדיו של האויב והחלטות הפעולה שלו, כבר באותו שלב בו אין הם מסתמנים עדין כלפי חוץ, או שבגלל סיבות אחרות אינם ניתנים להכרה ולפירוש נאמן ע"י הסיוור האופרטיבי והטקטי. כבר מתוך ציון כללי זה ניתן לראות מה גדולים המגבלות הקושי, הכרוכים בפעולת הסיוור של שירות חשאי בתנאי החזית.

אותו עקרון־יסוד הקובע כי אפילו הדו"ח המער"ל ביותר הנו חסר־ערך באם הוא מגיע אל מקבלו במאוחר — תוקפו יפה לגבי צורה משלימה זאת של הסיוור ממש כמו ביחס להודעה המשוגרת ע"י פטרול. כאן יש אולי ענין להזכיר מה היו התוצאות של אותן ידיעות שהגיעו במאוחר (כי לא הועברו תלואה למועד) אשר נתקבלו ע"י "לשכות הידיעות" של בנות־הברית ושל מדינות ניטראליות — בענין ההכנות לפלישה הגרמנית לגורביה (ה"תרגיל הנהר ואזר" לפי ציון־הקוד אשר נקבע לה אצל הגרמנים). כידוע, כבר ב־3 לאפריל 1940 נמסרה לגורביה אזהרה בענין זה, דרך הנספח־הצבאי ההולנדי בברלין. אולם ידיעה זו לא הגיעה אל הממשלה הגורבנית, באשר

הצירות הגורבנית בברלין לא העבירתה תלואה לאוס־לו (אותו עובד הצירות, אשר היה אחראי למעשה התרשלות זה, נתבע למשפט לאחר תום המלחמה). על כן, מפעילים ככל האפשר את המטוס ואת האלחוט, וזאת לשתי תכליות: 1. בשביל להביא את השליח אל שדה פעולתו באורח ישיר, תוך המנעות מתנועת החדירה הארוכה ומרובת הסיכונים (הסתננות דרך פירצות החזית); 2. בשביל למסור על תוצאות פעולתו לממונים עליו בדרך הקצרה והמהירה ביותר, דהיינו באמצעות האלחוט.

כל זה נראה כברור ומובן, ואף ניתן להציגו באופן הולם בשעת התמרונים, על שלל האמצעים (צניחות, גחיתות־במטוסים וכיו"ב) המופעלים תוך משימות מהסוגים שצויינו כאן. אולם, דבר שאין להציגו — (וזאת הנה הערה התלה, בעצם, על כל סוגי התרגילים בימי שלום), הוא אותה מעמסה נפשית עצומה הרובצת על סוכן, או קבוצת חבלנים, אשר הונחתו הרחק בעורף חזית האויב והם תלויים עתה בכוח־יהם הם בלבד. נסיונה של המלחמה האחרונה הרי כיה כי אך מעטים מהשליחים אשר החדרו באורח זה אל תוך איזור העורף של האויב אמנם סיפקו להנהגתו העליונה של הצבא הודעות שניתן להשיג תמש בהן ולאכול מפרין. מרובים למדי היו המקרים שבהם האגשים, שהציגו את עצמם כנוטים ובעלי ברית אידיאולוגיים, לא ניצלו את ההזדמנות שניתנה להם בשביל להגיע בדרך המהירה ביותר אל מולדתם. איש כזה משהיה מגיע אל מאחורי החזית, יש והיה מתיצב אצל שירות הידיעות של האויב והיה משמש לאחר מכן זמן לא מועט. וכמוכן שהיה עלול להצליח בגרימת קשיים וצרות לשולחיו הראשונים — עתה, לפי הוראות מעבידו החדש — באמצעות דו"חים מטעים ופרובוקציות מכל הסוגים.

נוח יותר היה מבחינה זאת מצבם של מתנגדי ה"ציר": תודות לתנועות המחותרת הענפות שבארצות הכבושות בידי הגרמנים וכן הארגונים הפרטיים הסובייטיים שבמזרח ואלה, שבבלקנים, עמדו לרשות סוכניהם, ויחידות הקומנדו שלהם, נקודות נחיתה, מקומות מחבוא, ותמיכה מקומית בהיקף מספיק, לעתים קרובות מאוד הם נעזרו גם ע"י שיתוף הפעולה המתנדב מצד האוכלוסיה.

יש, אפוא, ליזכור ולסמן תמיד רקע מעין זה בשעת כל נסיון להציג, נוסח־תרגיל, את הפעלתם של סוכנים בעורף האויב; כי מבלעדי כך צפויה הסכנה כי הענין כולו ירד עד לרמה של משחק־תמרון תיאטרלי.

חבלנות

במסגרתם של אותם תמרונים גדולים אשר הוזרו כרו כאן היתה חשובה גם הדגמתם בפועל של מעשי חבלה והתקפות חבלנים על עצמים, שהנם רבי-ערך מבחינת תוצאותיה הישירות של עצם החבלה בהם או החשובים מבחינת צבאיות אחרות, בעורף חזית האויב. כאן גדולה מאוד הסכנה של "הצגה" שטחית של מעשי החבלה, דהיינו — של גרימת "נזק לזמן ממושך", לכאורה אשר במציאות תנאי המלחמה היה כרוך ביצועו בכושר-מעשה רב. אין זה מספיק כי אדם יתגנב, מבלי שיושם אליו לב, עד אל העצם המשמש מטרה, יתקע לו באיזה מקום דגלון אדום ובשל כך יחשוב כי ביצע בהצלחה, "מעשה חבלה". כי כאן נדרש גם לבחון כיצד הובאו עד למקום, מבלי שהושם להם לב, המזנדות והארגונים המכילים את מטען הנפץ הכבד ואשר קשה להסוותם, והאם אמנם נערכו באור רח המקצועי הנכון ההכנות לפיצוץ — בטרם יוכרו על נסיון החבלה כעל נסיון שהצלית. רק באותם מקרים, בלתי שכיחים, בהם עולה בידי סוכנים או פלגות-קומנדו להגיע עד אל מחסני התחמושת או חמרי-הנפץ — יש באמצעי הצתה או מספר נפצים בכמות מועטת של חומרי-נפץ כדי להביא לידי התפוצצות רבתה. על כן צריך שיהא זה מתפקידם של שופטי תמרונים, שהודרכו במיוחד, לקבוע את המסקנות הנכונות לגבי הערכת, "מקרי חבלה".

"גרימת התפרקות"

הצבא האמריקאי הרחיק אפילו לכת, בשאיפתו להמחיש את הגורמים העלולים להופיע בשעת מלחמה, עד אשר ניסה להציג במסגרת התמרונים שלו את "הפעולה הפרקנית" כלפי הגייסות באמצעות מעשיו של "הגיס התמישי".

הופעלו "עתוני מחתרת", עלונים אשר קראו את החיילים לעריקה, הושמעו "סיסמאות לחישה" תבר-סניות וכיו"ב. אכן, את פעולתן של קריאות וסיסמאות כאלה המכוונות להשפיע פסיכולוגית ורעיונית גריי-דא — ספק אם אפשר להציג הצגה רעיונית במסגרת תרגילים בימי שלום.

כשמדובר בהפעלת גורמים כאלה מקובל להשתמש הרבה במונח "הגיס החמישי", וכאן קיים ערבוב מושגים רב. לאמיתו של דבר, הרי המושג "גיס חמישי" איננו מכוון לפעולה צבאית או לפעולה של השירות החשאי כי אם קודם-כל לפעולה פוליטית-תעמולתית. אמנם, השירות החשאי הצבאי משתמש בתנועות-אופוזיציה לאומיות או רעיוניות על מנת

לרכוש מתוך שורותיהן סוכנים, חוליות חבלנים וקבוצות אנשים דומות לצורך תפקידי; אולם אין הוא, בתור שכזה, יכול לנהל לא מהפכה לאומית ולא תנועה רעיונית. רק שעה שמתגשם ליכודם של שירות הידיעות הצבאי, וזה המדיני, בארגון עליון אחד — מטשטשים הגבולות, והפעולה הכוללת מתחילה מתפשטת בהתאם לחוקיה של הנהלת מלחמה טוטאלית. אולם, פעולותיו של השירות החשאי שב-איזור החזית, תתנהלנה בודאי תמיד בראש וראשונה בהתאם לנקודות-מבט שהן צבאיות בעיקרן.

פעולות קומנדו

שונה הוא המצב לגבי פעולות בנוסח "מבצעי-קומנדו". הללו, שהן פעולות קרב המבוצעות או תוך שיתוף-פעולה ישיר עם הגייסות הלוחמים, או לפחות בצורת פעולה "פלגת-מחץ" המקובלת גם בצבא, ניתן להציגן במסגרת תמרונים ותרגולים הצגה שתהא קרובה אל המציאות. במקרה הראשון (מהמציונים לעיל) תהיה עריכתן טקטית וחיילית בראש וראשונה. ואלו, במקרה השני — יהיה אופיה, מיסודו, אופי של פעולות שירות חשאי.

שעה שאנו למדים כי בזמן התמרונים הצרפתיים בחבל הריין אירע אפילו כי גנרל (המצביא של "צר" אחד בתמרון) הותקף בתוך עמדת הפיקוד שלו ע"י פלגת-קומנדו הרי ברגע הראשון אפשר ויראה זה בעינינו כדבר שריה בלתי רציני נודף ממנו. ואולם העובדה המדהימה כי בשנת 1942 נערכה התקפת קומנדו בריטית על מפקדתו הראשית של רומל באפריקה באותה מטרה עצמה (הגם שהיא נכשלה); וכי פרטיזנים רוסיים, או אנשי גייסות-מיוחדים סובייטיים, אשר הופיעו באיזור העורף של הצבא הגרמני מחופשים כעובדי נקיון הצליחו לחטוף גנרל גרמני (אותו גנרל, "נארו" לצורך זה במרכז); וכן פעולה בריטית מסוג זה שהביאה ב-1943 לידי שביית גנרל גרמני באי כרתים הכבוש — כל אלה הרי שופכים אור שונה, אור רציני יותר, על אותו מקרה נוסח-חדש במהלך התמרונים. אכן, במלחמות עתידות יהיה צורך להביא יותר בחשבון מאשר בעבר הפתעות אלו או בדומה להן, המאורגנות תכניתית למפרע.

במלחמת העולם השנייה, יחידות מיוחדות — המשתייכות על חיל-הצבא, על חיל-האוויר או על צי-המלחמה, — הן אשר היו מבצעות פעולות כאלו בעלות אופי כפול: שאופין היה צבאי — מזה, ובת-חזמו של שירות-חשאי — מזה. לפי המסיבות השונות

היו יחידות אלו או משתפות פעולה עם השירות החשאי, או עומדות באופן בלתי אמצעי לפקודתו של זה. בשנים שלאחר המלחמה נודע הרבה על פעולות הקרב של "הקומנדו" וה"כוחות המשולבים" הבריטיים, של ה"ראנג'רים" ופלוגות "א.ס.ס." האמריקאיים, וכן של דיביזיות "ברנדנבורג" הגרמנית. מספרן של פעולות קרב כאלה היה ניכר (ביניהן כדאי לציין את התקפת החבלה הבריטית על מפעל "המיפ הכבדים" הנורבגי במיצר ההרים ריוקאן אשר שר מש מקור האנרגיה לניסויי האטום הגרמניים). והמענינות ביותר שבהן היו אותן הפעולות אשר בוצעו בשיתוף בלתי אמצעי עם כוחות הצבא, ובחלקן תוך שימוש בהערמות מלחמה מובהקות. על יסודות אלו היו בנויים מבצעי יחידות הקומנדו נגד דיאפ והאי סארק שב"תעלה האנגלית" באוגוסט 1942; הל-כיה במפתיע, ומניעת הריסתו של גשר הכבישים ומסילת הברזל ליד גאנאפ שבהולנד ב-10 במאי 1940; מניעת ההריסה של גשרי הדנובה בשעת מסעה ההתקדמות של קבוצת הגייסות הגרמנית לתוך יוגוסלביה ב-1941; וכן הפעלתן, תוך הצנחה, של יחידות דיביזיות "ברנדנבורג", למניעת הריסת באי-זורי הנפט מייקוף וגרוזני בצפון-קוקו, ב-1942.

מובן מאליו הדבר כי יש לנצל עד קצה הגבול את כל האפשרויות וההצלחות בשטח האופרטיבי, הטקטי, המשקי-צבאי (ואת סיסמאות התעמולה) הן מושגות עקב פעולות יחידות מיוחדות כאלו. אין זה נראה, על כן, כדבר יוצא-דופן כאשר, במסגרת אי-מונים בזמן שלום, תשופנה יחידות קומנדו ודר מיהן על כל שטחי פעולתן; כי גופי צבא אשר צפויים לכך כי יוענק להם ע"י פעולות כאלו יתרון טקטי צריכים גם להיות מתורגלים בכך, למען נצל יתרון זה במועדו. אכן, אין זו אלא שאלה של שיתוף-פעולה בין ההנהגה הטקטית והשירות-החשאי, ואלו כל "צד שכנגד" יצטרך לדאוג דאגה מרובה יותר מאשר בעבר למען יוכל למנוע בעד כך כי יפול קרבן לערמת מלחמה אשר הוכנה ונתבצעה במתוכנו, או להחנפלות אשר היתה נראית כבלתי צפויה כלל. יש, איפוא, לשער, כי מעתה יהיו גורמי המלחמה-הזעירה, אשר צויינו לעיל, לחלק בלתי נפרד בכל תמרון-גייסות ריאליסטי וכולל.

הערה: כהדגמה מענינת ומעוררת-מחשבות לכמה מההנחות שברשימה זאת עשוי לשמש הקטע מספרו "צבא פרטי" של לויט-קול. ו. פניאקוב, המתפרסם ב"חברת זר" (עייני "קוניאק למיור שולצה").

ב"מערכות" לפני שלוש שנים
מתוך חוברת מ"ב-מ"ג, אבגוסט 1947.

● ההבדל היסודי בין צבא סדיר ובלתי-סדיר הוא קודם כל בתפקיד. הצבא הסדיר הוא מכשיר להכרעה בכוח, במטרה לשבור לחלוטין את כוחו הצבאי של היריב. ואלו הצבא הבלתי-סדיר הנה, בראש וראשונה, מכשיר של הטרדה, הנערכת אמנם לעתים בקנה מידה רחב, אסטרטגי. כן יש הבדל בעקרון האסטרטגי.

העקרון האסטרטגי החשוב ביותר המדריך את פעולת הצבא הסדיר הוא עקרון הריכוז; בעת שהעקרון האסטרטגי החשוב ביותר המדריך את פעולת הצבא הבלתי-סדיר הריכוז הפיזור. מן ההבדל הזה שבתפקיד ובעקרון האסטרטגי נובע ההבדל שבמבנה ובטקטיקה. הבדל זה מצדו מחייב שוב, הבדל בין טיפוסי מפקדים של הצבא הסדיר והבלתי סדיר.

● "יוזמה" הוא מושג יחסי. כל צבא טוב שאף לפתח את חבר קציניו מבחינת היוזמה, אולם היוזמה הנדרשת מקצין הצבא הסדיר שונה מזו הנדרשת מקצין צבא בלתי-סדיר.

יוזמת הקרב של קצין צבא סדיר היא, בדרך הטבע, מוגבלת תמיד. ואפשר לומר כי ל"אשר" הדבר, שכן "הגבלת" היוזמה באה כאן ע"י הנשק הסטנדרטי האחד; ע"י השירותים, שפעולתם אף היא סטנדרטית — לפי תקנים ונחגים הקבועים מראש; וכן ע"י תהליכי הקרב עצמם, שאף הם אחידים — לפי שגרה פיקודית, ולעתים לפי אורח-ביצוע מתורגל מראש...

חתוך, דמוחו ואימונו של מפקד צבא בלתי-סדיר
ל"אלון (יצחק דובנו) ז"ל.